



A számkivetett szürkeborjú

Ahogy az autójával a boglári kihajtónál lekanyarodott a sztrádáról és Somogy belseje felé vette az irányt: az már szinte magától tudta a dolgát, mint egykor a jó igás- vagy fogatos ló, amely a kocsival és gazdájával még akkor is célba ért, ha az netán elszunynyadt volna a bakon.

Miközben az előtte álló élmények felé haladt, jó érzéssel gondolt az otthonára, a házára, a kertjére, a családjára: feleségére, fiaira, akiktől most egyre távolabb került térben. Ők szinte küldték az ilyen alkalmakra: tudták, hogy mennyire szüksége van a távoli vidékek erdeiben nyert feltöltődésre. Ő viszont sejtette, hogy nekik talán éppoly jót tesz egy hét nélküle. De az ilyen távollétek után mégis mindig szeretet és kíváncsiság övezte hazaérkezését, s ez volt a legfontosabb, s ilyenkor úgy érezte, hogy minden barátjának ezt kívánná. Mert a férfinak szükséges, hogy időnként elmehessen, de éppoly fontos, hogy szeretettel várják haza.

Szülőföldjével szembeni elfogultsága miatt, mindig is a Bükk volt a szívéhez legközelebb álló vidék, pár évtizede viszont Somogy tájai már közvetlenül az után következtek.

Koppány vezér egykori birodalmának szíve felé haladva, már sok-sok évvel ezelőtt is, amikor először autózott ezen a tájon, a parányi és különös elnevezésű kis településeken áthaladva, gyakran támadt olyan érzése, hogy ez a vidék még mindig régi, évezredes titkok őrzője, legendáké, meséké és véres megtorlásoké. Ezek a hajlatok, a buja zöld dombok és völgyek igazán embernek valók, na és az erdei vadaknak, és mindig könnyen ébresztették benne a vágyat: milyen jó lenne mindent maga mögött hagyva, csak úgy, különösebb cél nélkül elindulni, belegyalogolni a tájba, lesz, ami lesz. Hacsak sója volna, talán megélné ejtett vadon és gombán, a sok kis tóból, vízfolyásból fogott halon.

Képzetele olykor elragadta és megjelentek lelki szemei előtt az erdők rejtekében, makkon hízó, egykori hatalmas kondák és a kanászok, kiket megismerne „büszke járásukról, tűzött-fűzött bocskorukról, tarisznyaszíjukról”, meg a cilindyszerű magas kalapjukról és a fokosukról, mely fokos olykor megfontoltan, de határozottan sújtott le, ha gazdája becsületét sérelem érte. Talán kijönne velük.

Amikor az egyik útelágazáshoz ért, azon a mezőből alig kimagasló, néhány sudár fát növesztett kis dombon, amelyet még mindig akasztódombnak hívtak, látni vélte a szerencsétlen lógatottat is, kinek más lóköető betyárok okulására kellett még alig több mint bő évszázada is azon a helyen napokig „díszlegni”. Ezzel szemben ott van az a most is kihalt és új gazdájára váró egykori csárda, amelynek elődje valamilyen különös átok miatt, az elmúlt századokban már számtalanszor leégett.

Az egyutcás rövidke vagy hosszan elnyúló, de kevés lelket számláló falvak egyszerű, ma már többnyire szegényes, málladozó kis házainak némelyike még őriz vala-

mit az egykori arcából: a régi emberek igényességét és szép iránti vonzalmát nem tudták eltakarni teljesen az épületek szaporodó ráncai sem. Meglehet, a bennük élő emberek többsége, ahogy elődjeik is, mindig jobb életre vágytak, de valahogy mégis csak szegény maradtak. A gyenge földeket a Teremtő szép tájjal kárpótolta, melyhez sokan így erősen kötődtek. És az is bizonyos, hogy sokukban ma is olyan egészséges, ősi ösztönöktől nyert életerő munkál, amely reményt nyújthat az eljövendő időkre.

Az út mentén időnként inkább kúriának nevezhető egykori kis kastélyok tűnnek fel: már a méretük is arról tanúskodik, hogy ezen a vidéken talán sohasem voltak akkora egybefüggő nagybirtokok, olyan hatalmas urak, mint az országban másfelé.

Errefelé feltűnően sok az útszéli kőkereszt. Köztük néhány igen szép mives munka: elhivatottak lehetettek, akik állították és akik faragták. Talán kimondatlanul is itt lebegett mindig a szándék az ősidők pogány szellemiségének ellensúlyozására? A török időkben szaporodtak ezek a keresztetek leginkább: a fészületek a határvölgynél is fontosabb, figyelmeztető támpontok voltak a hódítóknak, akik egyébként sem mozogtak otthonosan és szívesen ezekben a rengetegerdőkben és a Nagyberék lápjáiban.

Most már az egykor végtelen kiterjedésű, valamikor szinte egybefüggő, Belső-Somogytól a Balatonig húzódó sok kis szertelen, zabolátlan vízfolyással és lápokkal teljes Nagyberék mentén vitt az út. Ez a táj ihlette és látta el valamikor régen munícióval az íráshoz Fekete Istvánt, aki gyermek- és ifjúkorának szinte minden szabadidejét itt töltötte, s ezen a vidéken belül is somogyfajsi nagybátyjánál, akinek ott, a település határában, az erdőség szélén egy kis vízimalma volt. Ő is oda igyekezett. A fajszi Kund-kastélyba.

Az lett volna szokatlan, és némi aggodalomra okot adó, ha azoknak a perceknek valamelyikében nem szólalt volna meg a telefonja; a vendéglátója, régi barátja szólt a vonal túlsó végén, mintha érezte volna, hogy közeledik:

Na? Itt vagy már, jóúram?

Azon vagyok.

Na jól van akkor, csak nyugodtan. A puskát hozod? – kérdezte, de maga sem gondolta komolyan, hogy ez kérdés lehet. – Csak azért, mert beírtam magunkat a könyvbe, ki kéne indulnunk hamarosan.

Ez a hívás, mint ahogy mindig, most is egyszerre megnyugtatta és felcsigázta.

A könyv a vadásztársaság „beíró könyvét” jelentette, ahová be kell írni, hogy ki, mikor és melyik területre megy ki, aztán a beérkezést és a leadott lövést, ha volt, amely lehet hibázás vagy sikeresen elejtett vad, abban az esetben azt is faj és ivar szerint.

Ő maga már felnőtt fejjel vált vadásszá, vagy mondhatni vadászatra jogosulttá. Mert vadásszá nem egyik napról a másikra válik valaki. Nem örökölt pénzt, paripát, fegyvert, sem vadásztársasági tagságot és lehetőséget sem. A természethez, az erdőhöz anyai nagyapja révén erős vonzalma alakult ki már pár éves korában, a Bükk lábánál, a komlóstetői erdőkben. Aztán ifjúként, idősebb barátok révén még közelebb került a fák, a gombák és a madarak világához. De hosszú ideig tartott, amíg a vágy igazán megérett benne és a lehetőség is megadatott arra, amire sokáig nemigen gondolt:

hogy ilyen módon is hozzájusson olyan élményekhez, amelyeket sokáig csak kívülről és leginkább irodalmi tapasztalatokból ismert. Aztán, mint aki saját, több évtizedes és eleinek több emberöltőnyi mulasztását szerette volna pótolni, hagyta magát elragadtatni. Alig néhány év leforgása alatt, a vadászat ürügyén megfordult az ország legkülönbözőbb vidékein, és sok szép élményben volt része: egyre csak tanult, gyakran olyan, nála jóval fiatalabb emberektől, akik közül nem egy a saját családjában már a harmadik vadásznezmedéket képviselte. Az első meghatározó élmények éppen szintén egy somogyi területen, Lábod környékén érték. Olykor úgy érezte, minél több tapasztalatot szerzett erdőről-mezőről-vadról, annál kevésbé ismeri mindezek bonyolultan szépséges és izgalmas összefüggéseit. Sok érdekes és még több egyszerű, keveset szóló, de sokat mondó embert ismert meg a bő két évtized alatt, és a kevés trófea mellett, annál több jó ismerőst és barátot szerzett. Azután megszámlálhatatlan azoknak az erdőjárásoknak, cserkeléseknek az alkalma is, amelyek során nem került le ugyan a válláról a fegyver, hogy célra tartson vele, mégis elmondhatta: nagyszerű volt az a hajnali vadászat is.

Ezúttal mégsem elsősorban a vadászat végett tartott az ódon, ütött-kopott, kevés kényelemmel szolgáló, szívének mégis oly kedves kis kastélyba. A ház és a hozzá tartozó hatalmas természetvédelmi terület gazdájának, barátjának a hívására érkezett. Tibor, aki megalapítója, őrzője és gyarapítója egyszerre, egy kis színes üvegablak megfestésére kérte meg.

A méretek ismeretében, már jóval az indulása előtt, napokkal korábban, még az otthoni műtermében elkészítette a tervet: a fő motívumként a terület egyik különlegességét, a fekete gólyát tervezte megjeleníteni. Egyébiránt fő hivatásának a képzőművészetet tekintette. Emellett igen elkötelezett volt a gasztronómia iránt is, amelynek a gyakorlatban és írásai révén is rendszeresen hódolt. Aztán ott volt még a vadászat, meg minden egyéb örömforrás, ami szinte a vadászattal felérő: a gombászat és a bogyók gyűjtése, s olykor ehhez járult még a horgászat is.

Már majd két évtizede a jó sorsa idesodorta egy művésztelepszerű kezdeményezés kapcsán.

Már akkor is mindenből kivette a részét: alkotásból, főzésből, vadászból, pecázásból, gombászásból, s persze nem utolsósorban, ahogy itt mindenki, evésből, ivásból és a végtelen bölcsekedésekből. Mondhatni, ezek az alkalmak már a kezdetektől a szónak klasszikus görög értelmében, afféle symposionok voltak, meglehetősen magyar karakterjegyekkel és nem édes görög, sokkal inkább száraz és testes magyar borokkal és gyümölcspálinkákkal.

Művészársai idő után már rendszeresen számítottak arra, hogy sikerrel jár a vadászat, s az ejtett vadból, legalábbis annak belsősegeiből, amely hagyományosan mindig a lövőt illeti, valamint az általuk fogott halakból, kiegészítve a néhányuk által szedett gombákkal, remekbe szabott fogásokat talál eléjük. Ő maga nemigen tiltakozott a vele támasztott elvárások miatt, mert nem volt ellenére az ott töltött rövid időnek ilyenfajta gazdag teljességben való megélése.

Most azonban, egy hideg, februári héten más volt helyzet: ez nem a megszokott, őszi művészteleni közös programról szólt: ezúttal annak a kis színes üvegablak elkészítése és esetleg némi erdőjárás, vadászat volt a kitűzött cél. „Lesz idő nagyot járni a vidéken, felkeresni a félig fagyott vizeket, a rackanyáját és legfőképpen a magyar szürkéket”, gondolta magában.

A kis faluhoz közeledvén, jó szívvel és várákozással kezdett gondolni azokra az emberekre, akikkel minden bizonnyal hamarosan találkozni fog: nem volt még olyan alkalom, hogy ne lett volna ott érkezésekor Rita, aki rendszerint a szerény és a nyáron hűvös, viszont télen hideg, de a kertre néző kis szobát készíti elő számára, ahonnan minden fontos történést, mozgást, érkezést és távozást lát, melynek az ajtaját kívülről egy fekete golyót ábrázoló kis miniatúra díszíti. Nem számokkal, hanem ilyen kis ábrázolásokkal személyesítik meg itt a kevés számú lakószobát. Ő az a vérbő és vonzó cigánylány, akit inkább hölgynek illenék nevezni, s akinek mélyen bűgő hangja, fekete szeme szép és bánatos, de mély titkokat rejt, és alkata bizony Gauguin is megihlette volna, ha az ő korában élt volna Rita, s talán akkor, ha őt ismerte volna, az el sem ment volna a világ végére, Tahitire, hogy az ottani nőket fesse, és kinek ráadásul nemcsak a humorra, de a költészetre is jó érzéke van.

Aztán valahonnan, a traktor nyergéből, a favágásból, a juhok, netán a lovászlány mellől előkerül majd Lacika is, hogy üdvözölje és hogy rakjon a hatalmas cserépkályhára: alacsony termete ellenére az embernek menten Rózsa Sándor vagy inkább valamely régi somogyi betyár őseréje és életre valósága jut eszébe, meglehet, azok nem tudtak sem akkorákat nevetni, sem gitározni, ahogy ő tud. Hugi, a fogatlan, mégis mindig harsányan kacagó és viccelődő, szeretni való főzőasszony már biztos hazament a nálánál fiatalabb urához, a magyar szürkék pásztorához s csak másnap korán reggel jelenik meg újra. Ahogy majd valamelyik reggel előkerül a váltótársa, a zömök, vörös hajú Ádám, aki szintén nagyon kedves srác, és ügyesen úgy tesz, mintha nemcsak papírja lenne a főzéshez, de érdekelné is, miközben fontosabbnak tartja, hogy focibíró a „megyeegyben”. Remélte, hogy elé fut majd Tardos, barátjának a magas, erős, formás és igen értelmes magyar vizslája, akivel az elmúlt évek alkalmi során bizalmas kapcsolatba kerültek. Rendesen másnap reggel érkezik majd kerékpárjával Kati asszony is, aki nélkül szétesne a ház adminisztrációja, de ezt a többiek sajnos nem tudják kellőképpen értékelni. Számítani lehet esetleg még néhány vendég jelenlétére is: lehet, hogy már a házban van némely valódi vagy önjelölt természetfotós, és bármikor érkezhethet valaki, aki szolgálhat akár jó társaságul is, de olyan is előfordulhat, hogy valamely vendég, saját kiállhatatlan természeténél fogva, meglehet, öntudatlanul, de mintha csak azon volna, hogy keserítse e kedves emberek életét.

A megérkezés és viszontlátás nagy ölelkezései után, sebtében átöltözött, összeszedte a vadászat kellékeit, hogy mihamarabb, még alkonyat előtt kimehessen Tiborral a területre. Kifelé menet vizsgálgatták a vadcsapákat: bőséggel láttak kecses őz- és nagy szarvas- és vaddisznónyomokat a vékony hóban és a napközben enyhén meg-

olvadt tócsák szélén. Közben egy őz suta és tavalyi gidája ugrott át előttük pár méterre, s vagy száz méterre, a kissé fagyott, löszös úton átváltott egy pár tagot szám-láló szarvas tarvad rudli is. Azokat már nem fogják látni aznap, mert a szomszédos terület irányába vonultak.

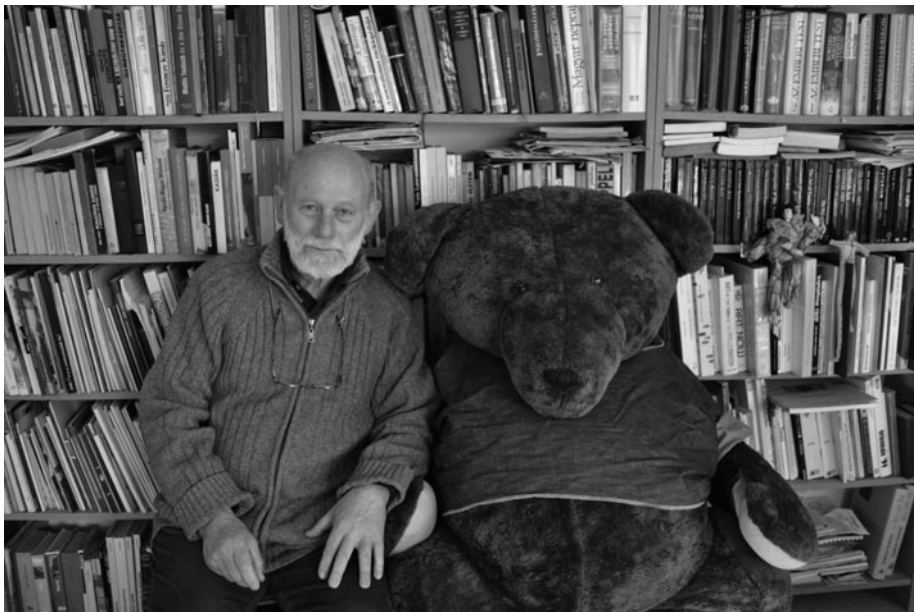
Tibornak azonban mindig fontosabbak voltak a madarak. Ezt a területet is első-sorban nekik szánta már sok évtizeddel ezelőtt, amikor apró lépésekkel, szinte a sem-miből, néhány, hozzá hasonló elszántságú barátjával kezdte gyarapítani a területet, szaporítani a vízfelületeket, vizsgálórbíteni a természet rendjét semmibe vevő, ostoba emberek által kiegyenesített patakokat.

Aki egy kicsit is közelebbi ismeretségbe került e hellyel, hamar rájött, hogy ezek az igazán fontos dolgok a gazda számára. Nem a külsőségek, hanem a külső területek. Az ódon kastély ugyan központja az egyesületnek, de mindig is másodlagos volt szá-mára: az is fejlődött, alakult, különösen ahhoz az állapotához képest, amelyben megkapták. Lassanként az is egyre komfortosabbá vált a maga szerény módján, de a természet gyarapítása előbbre való volt.

Itt a vízfolyásokban és kis tavakban élő halaknak sem más a küldetése, minthogy a madarakat táplálják. A földi jelek, a vadak lábnyomainak vizslatását ráhagyta a ven-dégére, ő most is inkább a vizek felszínét és a fák koronáját kémlelte távcsövével, s lelkesülten mutatott a tó fölött méltóságteljesen röpködő rétisasra. A távolból, a Kemencés-tó felől, a juhok éjszakai karámjából még fel-felbégetett egy-egy racka, és a magyar szürke gulya irányából is hallatszott néhány tétova kolomp. Lehet, hogy éppen akkor, amikor egy rőt színű, kis pirók borjú éppen az anyja takarásába húzó-dott a hamarosan fagyossá váló szél elől, de meglehet valamely tehén éppen azokban a percekben hozta világra és nyalogatással igyekezett a fagyott talajról való felállásra ösztökélni a sötét szemű, nagy szempillájú kis bikaborját.

Korán és gyorsan sötétedett. Még csak gyenge, de állandóan irányát változtató hűvös szellőt éreztek az arcukon, amely nem sok jóval kecsgettetett a lesen. Meglátták azért a távolban lassú léptekkel haladó szarvastehenet, ünöt és két borjút: az egyik jeges patak felé vették az irányt, hogy azon átkelve, majd az erdő takarásában keressék fel valamelyik szántót és a zsenge hajtások legelésével töltsék az éjszaka egy részét. Aztán bizakodással töltötte el őket a sűrűségből közeledő konda rövid röffentésekkel kísért csörtetése. Ám azok egy koca erőteljes fújására hamar megálltak és hosszú, mozdulatlan hallgatásba burkolóztak. Bizonyára fordult a szél. „Nekik idejük, mint a tenger – állapították meg – nem úgy, mint nekünk. Ha kell, ők egy helyben állva, síri csendben kívárlják, míg mi feladjuk.” Egy tapasztalt koca biztosan tudja vezetni a kondát, s annak minden egyes tagja csak azt teszi, amit ő enged. Arra gondoltak, ahhoz, hogy a fátyolos félhold alatt, mégis megláthassák őket a sötétben is látszó vala-mely hófolton, meglehet, arra csak több száz méterrel odébb nyílt volna esély, ahol egyszer majd kidugják orrukat a sűrűségből, hogy átváltsanak egy másik területre. Ezért inkább lassan elindultak hazafelé.

Időközben, lassan minden égtájból megszólalt az aranyakálok kórusa. Terület-jelzés céljából, meglepően változatos és árnyalatokban gazdag hangszínen üvöltik tele



az éjszakát ezek, a régen nádi farkasnak vagy a nép nyelvén toportyánféregnek is nevezett nagyragadozók. Embernek egyelőre nincs ugyan félnivalója tőlük, hiszen Toldi is bizonyította: egyszerre akár hárommal is képes volt elbánni. Mégis van ebben az üvöltéstengerben valami borzongató, főleg ezen a tájon, ahol körkörösén, minden irányból hallik. És ha együtt érzünk őzek gidáival, szarvasok borjaival, disznók malaicaival, máris van okunk velük együtt aggódni. Mert bizony nemcsak igen nagyon elszaporodtak ezek az okos és szívós fenevadak, de a régi időkhöz képest immár falakban is vadásznak, megkönnyítve saját megélhetésüket, gyarapodásukat.

A vacsorára tálalt rackapörkölt és az utána elfogyasztott borok hamar és kellemesen eltompították és meglepően korán, már jóval éjfél előtt vonzóvá tették számára az ágyat, amelyben általában az itteni alkalmakkor egyébként nem sok időt töltött: sajnálta pazarolni az aktív órákat ilyesmire. Lefekvés előtt azonban még nyugodtan és akkurátus figyelemmel készítette össze a hajnali vadászatához szükséges dolgokat. Számára a készülődésnek a percei, már magának a vadászatnak az első pillanatai voltak.

Reggel egyedül mehet majd ki a területre. Ezt mindig a feltétlen bizalom megtisztelő megnyilvánulásaként fogadta.

A magas szárú, erős és nehéz bőrbakancsával kezdte, amely már vagy húsz éve biztos társa volt: annál jobban senki nem ismerte olykor erősen gyötört, fáradt lábainak minden gyűrődését. A legkülönbözőbb vadászterületeken és a vadászatot nélkülöző, de annál nagyobb távolságokat megtévő, zarándoklatszerű gyaloglásai révén az országnak majd minden táját és talaját taposta, és ha benne számláló lenne, bizony már több ezer kilométert mutatna. Eszébe jutott, hogy a bölcs magyar nyelv a páros emberi szervekhez, végtagokhoz hasonlóan a lábbeliről is természetes módon, egyesszámban szól, mint részünkké vált, néha már személyiséggel bíró dologról.

Hasonlóan hűséges társa a vaskos, mogyoróból való, hegyes fémvégű, embermagasságú, öreg cserkelő botja: sok nehéz terepen, jeges patakokon átkelve, meredek, köves hegyoldalakon leereszkedve, sűrű erdőségekben vagy éppen veszélyesnek tűnő faluszéleken elhaladva, ezzel a kezében, sohasem érezte magát kiszolgáltatva, egyedül. A gombászások során is, amikor valamilyen sűrű bozót alá kellett bekukkantani, éppoly jó szolgálatot tett, mint cserkelés közben: amikor rátámaszkodva megpihent, vagy ha úgy adódott, biztos lövéshez segített. Mert nem a lövés virtusa, hanem a pontossága a fontos.

Aztán a szükségesnek ítélt ruhadarabok kikészítését természetesen a legfontosabb kellékek: a puská, a lőszer, a távcső és kések követték. A kis hátizsákjában a kötelező elsősegélycsomag mellett mindig ott lapultak egyéb lényegtelennek látszó dolgok: pár apró kekszféle vagy csoki, elemlámpa, kötözőzsinag, valamint az esőköpenyébe csomagolt száraz zokni, gyufa és vécepapír. A kulacsot már most feltöltötte vízzel.

Amikor a kis bőr övtokba beletolta az öt darab lőszert, most is, mint mindig átfutott benne a gondolat, hogy ezek nélkül is lehet majd jó a vadászat, de sikeres bizony csak akkor, ha a lőszernek közül legalább egynek csak az üres hüvely kerül vissza a zse-

bébe. Valahogy sohasem sikerült elvonatkoztatnia ettől: amelyik lőszer őt sikerhez viszi, az egy másik lénynek az életét veszi. Lélekben már ilyenkor is az erdőben járt.

Egy kávé és vagy három katona kolbászos kenyér bekapása után, még sötét hajnalban indult el gyalogosan. Nem magaslesre ment. Az előző alkonyatkor szemrevételezett, erősen használt, friss és bőséges vaddisznónyomokat is tartalmazó vadváltó közelében állt le. Ezen a helyen az erdei nyiladék elágazáshoz ért: az egyik ága kiszélesedve, egy kisebb rét irányába kanyarodott, melyet a távolabbi oldalán sűrű cserjével benőtt fiatal erdő, az innenső oldalán pedig ritkás ligeterdő szegélyezett. Ennek szélén állt le, hátát egy sudár fiatal fának vetve, és türelemmel hallgatózott, várva a pirkadatot. A szél onnan fúj, ahonnan jó eséllyel számítani lehetett a vadra.

A fuvallatok is már a telet feledni vágyó, az eljövő tavasz után még csak sóvárgó táj bágyadt, de még mindig hideg és nyirkos avarillatát hozták, és a vizek felől is, a lassan olvadó jégtakaró alól, a vízi növényzetből felszabaduló enyhén fanyar illatot és a vele egygyé olvadó, a vízfelszín felett lebegő hűvös ködpárát. Majdnem egy órán át hallgathatta az ébredező erdő neszeit. Ez a költői fordulat jutott eszébe, miközben tudta, hogy az erdő sohasem alszik, mindig tele van élettel: a kis szörmés ragadozók és az apró rágcsalók, vagy a nagyobbak, mint a rókák, borzok vagy a sakálok, éppen a sötét éj leple alatt vannak elemükben.

A sötét csendben a legapróbb mozgások hangjai is olyan erősen hatnak az érzékeinkre, hogy a tapasztalatlan embert olykor még egy közelben munkálkodó pocok zaja is oktalan lelkesülésre ragadhatja.

Teljes mozdulatlanságban ezeken gondolkodott, és abban a pillanatban egész testében összerezett egy hirtelen érkezett, erős suhintásszerű árnyjelenség miatt: a kalapját kis híján lesodorta fejéről egy elsuhanó bagoly. Földön, vízen és a levegőben egyaránt zajlott az élet. A sötétszürke ég magasából libacsapat méltóságteljes vonulása hallatszott. A közelben ébredező apró madarak finom hangját egy távoli fácánkakas felharsanó recsegése ellensúlyozta. Az a színes madár ezt hiszi kukorékolásnak.

Még mindig meglehetősen kevés volt a kereső távcső fényereje is, amikor biztató hangokat hozott a szellő: vaddisznó konda lassú közeledését érzékelt, éppen abból a sűrűségből, ahonnan korábban is várta. Aztán a hangok nem távolodtak, egyszerűen csak elhaltak. Tudta, hogy a szele jó, már csak türelemre és szerencsére van szüksége.

Végtelennak tűntek a várakozás percei, amikor egyszer csak a várt irányból, mégis váratlanul, szinte a semmiből indult meg és rohant feléje a nagy konda. Hirtelen izgatottságában emelte vállához az egyébként már korábban csőre töltött fegyvert, de mire kibiztosította, a sötétségből az épphogy derengő, alig fagyott, száraz füves réten futó disznók már szinte az orra előtt voltak, s azok csak akkor érzékelték őt, amikor sebtiben annak a fiatal akácnak a takarásába lépett, aminek az imént még a csendes várakozás közben a hátát támasztotta. A disznók olyan sűrűn futottak, hogy akár vaktában kapkodva is eltalálhatott volna egyet. Most azonban azok már majdnem túljutottak rajta, szerencsére anélkül, hogy feldöntötték volna. A homályban is lát-

szott, hogy legalább két hatalmas testű koca vitte a kisebb-nagyobb süldőket, malacokat. Világosan tucatnál is jóval többet számlálhatott volna. Próbált ugyan még célra tartani, de abban a pillanatban átvillant az agyán, hogy sohasem volt kenyere a „csak úgy, majdcsak talál” módjára leadott lövés, másrészt egy ilyen helyzetben, sötétben, egyedül, a falutól távol, felettébb veszélyes is lehet a sebzés. Mire gyors döntését meghozta, a konda már el is tűnt a nyiladékok szegélyező sűrű aljú, sötét tölgyesben.

Akkor ivott egyet a kulacsából és rágyújtott, hogy közben rendezhesse gondolatait és eltervezze a reggel folytatását.

Amint virradt, cserkelni indult a közeli helyekre. Lassan, óvatosan szedve lábait, minden irányba figyelve, lehetőleg széllal szemben haladt az erdei nyiladékokon. Közben meg-megállt, s a távcsövével igyekezett kiegyenlíteni a vadakéhoz képest satnya látását, pásztázta az erdőt és a nyiladékok távoli pontjait.

A vadászatnak ezt a módját, a magányos cserkelést szerette a legjobban: inkább haladni és nem egy helyben állni, ülni és várni. Az is igaz, hogy ez a legnehezebb mód, s nem is azért mert fárasztóbb, hanem merthogy a vadak érzékszerveivel nemigen versenyezhet az ember, s jószerivel azokat észrevenni is csak akkor van esélye, ha mozdulnak. Reggelre már a legtöbb nagyvad visszahúzódik és elfekszik kedvelt és biztonságos búvóhelyén. S ha mozdulnak is, mert jó táplálék miatt esetleg halogatták a visszatérést, vagy mert szokatlan zajt, szagot, mozgást érzékelnek, a vadász számára már többnyire késő, mire észreveszi: marad a fák takarásában tovafutó vad megcsodálása.

Az ösvénytől kissé beljebb, egy szedres-kökényes-szűrös sűrűből sötét sörtéjű, nem túl jelentős méretű disznó ugrott fel nagy zajjal és eredt futásnak a sűrű cserjék közt, végig a farát mutatva. Lehetett az fiatal kan vagy éppen koca, amely esetleg parányi, csikos malacait átmenetileg hátrahagyva, a figyelem elterelése céljából távozott a színről. Erre aztán távolabbról egy őz éles kutyavakkantásszerű riasztása is felhangzott.

Később, amikor cserkelőbotjára helyezett távcsövével mozdulatlanul állva igyekezett áttekinteni a környéket, egy jókora mezei nyúl tűnt fel a nyiladék távoli pontján: nagyon szórakoztatónak találta, amint az éppen vele szemben, sajátos módján ügetve, meg-megállva, felágaskodva, gondolkodva, de egyre csak közeledett, s talán már húsz méter sem lehetett köztük, amikor az észbe kapott, s rövid csodálkozás után, az erdőbe iszkolt.

Valamivel később, a még kopár cserjéknek köszönhetően, a némi belátást kínáló fiatalos erdőnek egy távoli pontján szarvasokat vélt felfedezni. Szinte eggyé váltak a szürke fatörzsekkel és a szürkés-barnás, pasztelles, tompán tarka avarral. Ő maga sem mozdult, ahogyan azok sem: egy tehén, egy ünő és a tehén két előző évi borja mintha őt figyelték volna. Az ünő az őszi szarvasbögés során már jó eséllyel felavartást nyert, s biztosan már a saját első, a tavasszal megszülető borját hordozza magában, ahogyan az anyja, a tehén szintén, ám meglehet ő kettőt is.

Lassan araszolva próbálta lopni a távolságot, s érzékelte, hogy azok is mozdultak, de nem ijedten, és még nagyon távol, de lassan haladnak a nyiladék irányába. Kecsegtető lehetne a fák között megcélozni egy vadat, de a célzás közben a szemnek könnyen észrevétlen marad a számos vékony cserje, ágacska, amely elterelheti a lövedéket. Lassan, megfontolt lépésekkel, nesztelenül igyekezett haladni a szarvasok felé. A csendet egy szajkó éktelen riasztása törte meg, mire a tehén és az ünő megtorpant. A két borjú még tett néhány lépést. Ekkor ő már csak mintegy száz méternyire lehetett a nyiladéknak attól a pontjától, ahol a szarvasokat várta kilépni, hogy azon a pár méteren áthaladva, majd a túloldali sűrű erdő takarásában folytassák az útjukat. Cserkelőbotját letámasztva, nagyon lassú mozdulattal emelte le válláról a fegyvert, és mozdulatlanul várt a lehetőségre, amely lehet, hogy másodpernyi lesz mindössze. Végre kilépett a tehén, s vele együtt az ünő, mely alig volt kisebb, mint az előbbi, s félig takarta a tehenet. Nem tudták, de nem nekik kellett tartaniuk a veszélytől. Amint nagyon lassan célra emelte a fegyvert és kibiztosította, a tehén mintha észrevette volna, vagy csak érzékelte szíve erősebb dobbanását, átlépett a keskeny nyiladékon, vele együtt az ünő, majd abban a pillanatban az egyik borjú is velük tartott. Akkor lépett utánuk a másik borjú is, amely egy pillanatra megtorpant, mielőtt ő is belépett volna az erdő szűk vadcsapájára. Abban a pillanatban hasított bele az erdő békéjébe a lövés erőteljes hangja. A borjú menten tűzbe rogyott, miután a másik három vad hangos csörtetéssel vágta az utat a száraz sűrűben. A tehén már tudta, hogy ha borja könnyű sebést kapott volna, utánuk megy, visszafordulnia azonban oktalanság.

Távcsővében látta, hogy a borjú nem mozdul, nem szükséges újra töltenie. Kivette a még meleg, üres töltényhüvelyt és a zsebébe csúsztatta. Lassan apadó izgatottsággal ért oda az avaron mozdulatlanul heverő, szép formájú vadhoz. Több évtizedes tapasztalatai ellenére, még mindig kissé remegő lábbal, érzékenyülve, levett kalappal állt meg az üveges tekintetű bikaborjú felett. Majd lehajolt, és szokásának megfelelően végigsimította kezét a vad oldalán. Senki sem látta őket, mégis rituálisan töretet szakított, a vad szájához érintette és ráhelyezte a találat helyére.

Telefonon értesítette barátját, aki hamarosan megérkezett a terepjárával. A vadat még az erdőben zsigerelték, majd azok egy részét elvitték egy távoli les közelébe, remélve, hogy azzal sakálok tudnak majd oda csábítani, bár tudták, hogy a disznók vagy akár a sasok és a hollók jó eséllyel megelőzik majd azokat.

A visszaúton szerette volna megnézni a magyar szürkéket, de addigra a pásztor és két kutyája kíséretében már elhagyták az éjszakai karámot, kolompjaik távolról hangzottak. Még télen is hasznos alaposan megjártni őket: a hófoltok között is megtalálják a nekik való hajtásokat, csipegetik a tájtól idegen cserjék sarjait. Nélkülük némely erőszakos növényfaj néhány év leforgása alatt átvinné az uralmat a tájon. Közben a szomjukat is oltják valamelyik hideg vízű patakából, ha kell, erős taposással a jeget megtörve. A karám szabad, szürke, téli ege alatt csak két tehén maradt, egy-egy frissen, meglehet, hogy az előző éjjel született kis pirók borjával.

Még délelőtt elrendezték a vad körüli hivatalos teendőket, majd Lacikával megnyúzták azt és nagy gonddal részeire szedték, a szellős pincébe vitték pihentetni, érlelni.

Aztán a kastély termének egy félreeső, de az ablakhoz közeli zugában kialakította az üveglak elkészítéséhez megfelelő környezetet, elrendezte az eszközöket: a rajzokat, terveket, az üvegfestékeket, oldószereket és ecseteket. Ezzel a kis műtermi munkahangulatnak a létrehozásával nemcsak magát igyekezett inspirálni, de barátjának is jelezni kívánta, hogy minden egyéb várható program ellenére, előbb vagy utóbb az is kezdetét veszi, amiért valójában jött: az alkotás.

Kisvártatva meg is jelent a terem túlsó végében Tibor erőteljes, magas alakja: mindig lassú, megfontolt léptekkel, egyenes tartással haladt a kastély folyosóján és termeiben, egy igazi várúr benyomását kelthette azokban, akik nem ismerték közelről.

Valódi nemes lélek, aki soha nem hagyja, hogy vendégei éhezzenek vagy a torkuk kiszáradjon. S fáradtságot nem kímélve viszi ki a terepre a kíváncsi vendégeket, mutatja meg a fotósoknak a legjobb helyeket, madárleseket vagy húzza ki azok járműveit a dagonyából, a napnak bármely szakában. A maga részéről nem szereti a szavak hiábavaló szaporítását, bölcsen meghagyja ezt vendégeinek, akik viszont ezen a téren nem mindig ismerik a mértéket. Ezt ő mindig derűs nyugalommal és kíváncsian szemléli, ahogy Tardos, a vizslája is, kinek általában maguk a vendégek engedik, hogy amikor annak gazdája éppen távol van, az üljön az asztalfőre a nagy ebédlőben. Ilyenkor kihúzza magát, feje éppen egy magasságba kerül az emberekével: érdeklődve figyeli a társalgást, egészen addig, amíg az az elfogyasztott italok mennyisége okán nem ölt számára nem tetsző hangszínt. Ilyenkor először látványosan elfordítja fejét, majd idő után megvető tekintettel távozik az asztaltól és lehever a cserépkályha széles párkányára terített, nagy fekete rackaszőrré.

Na, jóuram, látom berendezkedtél – állapította meg Tibor. – Megoldható ez a „komoly kihívás” a következő napokban – kérdezte – vagy inkább ne sürgesselek?

Kész tervekkel jöttem, jóuram – szólt a válasz. – Ittlétem végső napja a határidő, ami inspirál. S hogy az melyik nap, még nem dőlt el – tette hozzá mosolyogva. Egyébként fekete gólya lesz a kompozíció főszereplője, ha megfelel.

Fekete gólya?! Azt szeretjük. De nem nagyon láttam még jó ábrázolását. Legalábbis itt. Valahogy mintha félnének attól, hogy megfessék. Így vannak a rackáinkkal is.

Pedig különös madár. Mert miközben nagyon fekete, szépen megvillanó fehér tollakkal, de feketesége is tele van zöldes-kékes-ibolyás árnyalatokkal. Aztán a mély, tüzes vörös lábai és a csőre...

Ma este nem tudunk kimenni – szólt Tibor. – Haza is kéne már mennem egy kicsit a családhoz, mert pár nap múlva jön ide egy nagyobb társaság, s megint állandóan itt kell majd lennem.

Nem baj. A ma reggel így is szép volt.

Gyere jóuram, igyál valamit!

A jóuram megszólítást nagyon kedvelték mindketten. Még a néhai, az igazi nagy jóuramtól, az Erdélyből ideszármazott, titokzatos múltú öregtől, a nagy természetű,

ős szakállú szásztól, Bayer Lacitól, az egykori vadásztól és írótól örökölték, ki idős korában sok évet élt a kastély egy kis szobáckájában, ott maga köré zsúfolva maradék életének minden kacatját. Nála értőbben és színesebben senki sem mesélt a természet titkairól az arra érdemesnek tartott kíváncsi idegennek, és senkivel sem kellett annyit bort meginni, mint vele. Továbbá aligha akad valaki a kontinensen, s tán még Kínában sem, aki életében a teremtett világ egének, földjének és vizének annyiféle tollas, szőrös vagy sikamlós bőrű élőlényének, legyen az kettő, nyolc lábú, vagy akár lábatlan, a megfogását és megfőzését, megsütését ne próbálta volna ki, igaz legtöbbször csak saját fogyasztásra, amely azért megnyugtatta a környezetét.

A délutánt a magyar szürkék felkeresésének szentelte. A világ legszebb állatai közt tartotta őket számon, amióta húsz évesen, még elsőéves művészeti egyetemista korában készített egyről egynéhány krokkit a pesti állatkertben. Akkor még alig tudott valamit ezekről az állatokról, mint ahogy a legtöbb ember az országban. Csak évekkel később tudta meg, hogy a háború után az uralmat átvevő „patakegyenesítő politikusok” ostoba szemlélete miatt ez az ősi magyar marha, mely évszázadokon át az egyik legfőbb exportcikke volt az országnak, kis híján kihalt. Azok a városi emberek, akik látták akkoriban a magyar szürkéről készített gyorsrajzait, azt hitték erről a hatalmas és erőteljes testű, gyönyörűen ívelt szarvakkal bíró állatról, hogy valami egzotikus afrikai nagyvad. Pedig Arany Toldija is ennek a fajnak a bikáját vitte földre a nagy szarvainál fogva. S nem egészen száz éve még a módos parasztgazdák legnagyobb büszkesége volt, ha ebből a fajtából való, egyforma méretű és szarvú négy ökröt tudtak igába fogni. Idő után aztán értelmes és elhivatott embereknek hála, szépen kezdett szaporodni ez a jég hátán is megélni képes fajta.

Minthogy még mindig korán sötétedett, mire kiért, azok már éppen visszatérőben voltak a karám felé: beleremegett a föld, és csobbant, recsegett a vízfolyás vékony jege, amint dübörögve, bögve, saját maguk gőzpárájában vonultak a karám felé. Biztonságos távolságba félrehúzódva, a látványba belefeledkezve bámulta ezt az őserő tömeget, s a nagy szürke testek között igyekvő, szökellő kisebb-nagyobb borjakat. Közben egy-egy tehén meg-megállt, hogy hatalmas és értelmes fekete szemével gyanakvó pillantásokat vessen az ácsorgó idegenre, majd kisvártatva ők is követték a gulyát. Ezeknek még a borjai sem csak úgy bámulnak, hanem nagyon is nézik az embert. Akadt még néhány tavalyi, már erőteljes és szarvaikat már szorgosan növesztő bikaborjú, amelyek próbálkoztak volna a karámon való kívül maradással, mintha a szabadságuk határait igyekeznének tágítani, de a pásztor két kuttyája végül őket is egy perc alatt betessékelte a félhektárnyi kerített területre, ahol aztán nyilván már azok is belátták, hogy télidőben jól jön az ott szétterített több bálányi, jófajta, ezekről a rétekről kaszált, illatos széna.

Két nap is eltelt újabb vadászat nélkül, de jó borokkal és jó beszélgetésekkel, miközben apránként haladt az üvegmű. Akkor Tibor megjelent és azt mondta:

Holnap estefelé érkezik egy társaság. Lesznek vagy tizenöten.

Mifélek?

Régi jó ismerősök. Többségük jóra való. Honvédelmi hagyományörző társaság, akik tiszteletreméltó módon régi honvédsírokat kutatnak fel és ápolják azokat. A környéken is találtak néhányat. Itt tartják összejövetelüket, meg egy kis kiállítást is kiraknak itt a gyateremben.

Eltakarják a falakon lévő gyűjteményes anyagot, köztük az én munkáimat? – hangzott az egy művész hiúságával feltett, kissé önző és gyanakvó kérdés.

Csak egy néhány tablót raknak ki ideiglenesen, a munkájuk eredményeiről. Érdekes lehet ez a helyieknek is. Valamint érkezik egy másik társaság is holnapután, ők nem alszanak itt: skót mintára, valamiféle felföldi erőversenyt rendeznek a kastély kertjében. Egyikük helyi származású.

Lesz akkor itt nagy nyüzsgés, még jó, hogy haladtam a munkával.

Az előbbieknél rendes, több fogásos ebédet kéne adnunk, az utóbbiak csupán egy tartalmas egytálélt szeretnének délben. Nyilván bírnak enni mindahányan. Az erős emberek között mázsza alatt egy sem akad. Jóuram, tudnál nekik valamit varázsolni?

Nem volt itt újdonság számára az ilyen kérdés. Többször segített már, ha éppen itt volt, illusztris vendégek érkezésekor jó fogásokkal, jó hírért kelteni a kastélynak. Azért csak megkérdezte:

Miből varázsoljak?

Hát, igaz, hogy semmiből sincs éppen elegendő azonos alapanyag ennyi embernek. De van odakint egy kószáló szürkeborjú, amelyiket már előbb-utóbb be kéne hozni a konyhára. Mielőtt sakálok martaléka lesz.

Miféle borjú?

Egy szürke borjú, amelyiket kivetette magából a gulya. Az anyja elpusztult a születése után pár hónappal. Még köztük is előfordul, igaz ritkábban, mint más tehénfajtáknál, hogy baja esik némelyiknek. Azóta ez a borjú számkivetetten kószál a tájban már vagy háromnegyed éve. Eleinte figyeltük, hátha mégis részévé válhat a gulyának. De nem lehet bebeszolásunk. Aztán, idő múltán már annak is örültünk, ha éppen megláttuk: nem vezett el. Más vidéken, talán már orvul leszedte volna valaki. Ő nemkívánatosá vált a gulyában. Nem engedik, hogy velük járjon, s nem engedik, hogy bemenjen velük a karámba, félretaszítják. Így télidőben sem osztozhat azon a szénán, amit a többieknek szórnak.

Ez a dolog mellbe vágta: azt hitte, szinte mindent tud már ezekről, az általa oly nagyon csodált állatokról.

Mit tehetünk? – kérdezte egyre felajzott kíváncsisággal.

Meg kéne találnunk és behoznunk a konyhára. Mielőtt a sakálok ledöntik vagy megjijed és beleszúszik valami süppedős lábba. Nem kicsi, hiszen egyéves, de nagyon csenevésznek és erőtlennek tűnik, így tél vége felé különösen. Három-négy sakál azért el tudna banni vele, ha csak megbotlik egyszer.

Kora délután összeszedte a legfontosabbakat, mintha vadászatra készülne.

Szerencse – gondolta magában –, hogy hirtelen jött a feladat, mert különben túl sok idő maradt volna az érzelgős elmélkedésre: felkészült-e lelkileg egy ilyenfajta „ítélet-végrehajtásra”? Azon lett volna, hogy ne is nagyon gondoljon arra a számkivetett borjúra, amiről eddig még csak szóban hallott. Inkább nem is igyekezett elképzelni maga előtt a magányosan kóborló állat nagy, sötét és bánatos szemeit, nem akart elbizonytalanodni. De közben mégiscsak leginkább a szívének oly kedves állatokon, csak úgy, általában, a magyar szürkéken gondolkodott.

A nagy, kifejtett bikák a méltóságteljes és nyugodt őserőt testesítették meg számára: erőteljes az egész testük, szarvaik némileg rövidebbek, mint a tehéneké, nem beszélve az egykor oly elterjedt hasznos igásoké, az ökröké, de azokénál jóval vastagabbak. Az egyébként is komoly és sötét tekintetüket a szemüket övező, kétfényrnyi fekete szőrzetből való monokli még markánsabbá teszi, ahogy vaskos nyakuk és szinte térdükig lógó, nagy bőrlebernyegük is feketévé válik az idő haladrával, de finom tónusátmenettel kúszik át a testük szürke árnyalatába. Már csak a sárban hagyott lábnyomaik mérete is tekintélyt parancsol, hát még a testük közel egy tonnát nyomó tömegének látványa.

Gondolhatnák a férfemberek, milyen jó sora van egy ilyen bikának: nincs más dolga, mint legelni, jó nagyokat járni a szabadban, s amikor eljön az ideje, hát azzal a sok tehénnel elrendezni a jövő nemzedék kérdését. De fájdalom azonban, belőlük a kisebb gulyákban egyetlen egy is elegendő ehhez a szolgálathoz. Egykor a bikaborjak közül a legszebb formájúak legalább ökröként folytathatták pályájukat: férfiúi képességeiktől megfosztva ugyan, de hatalmasra növő, szépen ívelt szarvaikkal és hatalmas testi erejükkel sokféle és hosszú évekig tartó szolgálatot tettek a gazdájuknak. Ma már legfeljebb egy-két fiatal és ígéretesnek tűnő bikaborjúnak van esélye megélni a férfikort: szinte valamennyi bizony a gasztronómia színesítését szolgálja. És így van ez a helyi rackanyáj kosbárányaival is.

Ahányszor csak szemléli a gulyát, a kis, vöröses szőrű, hosszú lábú, nagy fekete szemű és nagy szempillájú bikaborjak láttán gyakran eszébe jut ez, igaz álszent módon, olykor ő is elhessegeti inkább az ilyesmit. Ilyenkor persze zavarba jön: ő maga is hasonlatos lehet azokhoz a nagyvárosi emberekhez, akik a jófajta borjúhúsról csak mint piaci termékre, vagy kiváló éttermi fogásként tekintenek?

Különös, mennyivel közelebb tud kerülni az emberhez egy olyan jószág, amelynek őseit valamikor, ugyan ki tudja pontosan mikor, de valahogy magához édesgette, kötötte, háziásította az ember. Még az olyan élőlények is, mint ezek a szabadon tartott állatok, melyek borjait csak szemmel simogathatjuk, hacsak nem akarnánk életünk kockáztatásával, testközelből megpróbálni.

A vad elejtéséhez, bár az sem érzelmetől mentes, másként viszonyul az ember. Azoknak is gondját viseli, megfigyeli, számon tartja őket, de azok, hacsak lehet, kerülnek az embert. Meglehető szabadságban élnek rövidebb-hosszabb életüket és tekintetünk csekély eséllyel találkozik az övékkel.

Ismerte ugyan a dolgok rendjét, mégis megrázó élményt jelentett számára, és azután is gyakran feltolultak benne azok a történések: amikor életében először volt módja testközelből megélni a magyar szürke bikaborjak válogatását, leválasztását a gulyától. Azokét a fiatal állatokét, amelyek nemrég, éppen csak bő évvel korábban még bohókás mozgásukkal, olykor szökellve, ugrabugrálva igyekeztek tartani a lépést a gulyával és anyjukkal, hátha menet közben még szophatnak is keveset az anyjuk védelmet és biztonságot adó tejéből. Azután, pár hónap múltán, már a nagy réteken maguk is együtt legelve a nagyokkal, megismerve a legtáplálóbba füvek és hajtások tudományát, majd a tűző nap elől árnyékba húzódva pihentek, ahogy tanulták, s közben gyarapodtak: korábbi rőt színük hamar szürkére váltott, erősödött testük, lassan nőni kezdett szarvuk, sötétedni nyakuk.

Ők most egyre szűkebb karámba szorultak, rémülten és korán megmutakozó erejükkel tiltakoztak a számukra kényszerrel kijelölt útirány ellen, még megpróbálták visszatörni. De nem volt esélyük, senkiben sem merült, mert nem merülhetett fel a hirtelen elérzékenyülés gondolata: mégis maradjon legalább ez az egy életrevaló borjú. Addig tartott a folyamat, amíg mindegyikük a helyére került: életében először és utoljára egy nagy járműre. A tehenek közben hangosan bögtek és feszülten, váratlan megiramodásra készen figyelték az eseményeket, s ez a közreműködő férfiakban láthatóan és érezhetően, csak erősítette a veszély érzésével növelt feszültséget. Ennek ellenére azon voltak, hogy minél hatékonyabban és gyorsabban, s lehetőleg mégis minden durvaságot nélkülözve tessékeljék fel a nagy szállító teherautó rácsos ablakos karakterébe a fiatal állatokat: ember és állat meg ne csússzon, csont ne törjön. A bikaborjak odafent még rémülten taszították, lökték egymást, még fejüket felszegve, visszatekintettek egyszer-egyszer, s amikor végre bezárult a raktér erős ajtaja, az emberek fellélegeztek, miközben mindenki tudta, hogy azok utolsó útjukra indultak, s életükből legfeljebb pár feszült óra volt vissza.

Azután még napokig hallotta, ahogy a tehenek bögnék. Azokban az őszi napokban a szarvasbögés hangjait elnyomta azoknak a szép, világos szürke színű, nagy szarvú és nagy testű magyar szürke teheneknek a szomorú bögése. Megrendítő volt tapasztalni azoknak az állatoknak az érzelmeit. Vajon olyasféle érzelmek ezek, mint az emberi anyáké, vagy egyszerűen csak a hiánynak, a maguk rendjének felborításával kiváltott ösztönöknek a megnyilvánulása? Hiszen ezek az elvittek a tavalyi bikaborjaik voltak, ott voltak már mellettük az ideiek. Lehet, hogy ahelyett, hogy az állatok viselkedését, habitusát igyekeznénk megérteni, inkább általában hajlunk arra, hogy emberi tulajdonságokkal ruházzuk fel azokat? Meglehet, hiszen az állatos mesék, amiken felnőttünk, azok is ezzel élnek.

Eszébe jutott az a magányos borjú. Mert már csak ilyenek vagyunk, mégiscsak emberi fogalmakkal tudjuk a legjobban leírni az ilyen helyzeteket: a számkivetett. És még kevésbé értette, hogy a többi tehén vajon miért rekeszti ki az anyját vesztett fiatait? Hiszen az elefántok is közösen vigyáznak borjaikra, s még a vaddisznó kocák is befogadják és vezetik a kocájukat vesztett vadmalacokat. Talán csak nehéz elfogadnia ezektől a csodált marháktól azt, hogy évezredes, még mindig sok titkot rejtő

rendje van az életüknek. Nem ítélezhetünk a mi fogalmaink szerint, nem kérhetünk számon rajtuk általunk támasztott erkölcsi normákat. Náluk minden a túlélést, az egészséges gyarapodást szolgálja. Ha nem így lenne, már kihaltak volna. A gulyában való lét biztonsága, a kolompok ismerős hangjai mellett, úgy látszik a fiatal egyedek csak a saját anyjuk védelmére számíthatnak.

Elindultak a terepjáróval, hogy felkutassák az egyre ritkábban felbukkanó magyar szürke bikaborjút. Szép és romantikus lehetett volna arra gondolni, hogy az egyszerűen majd visszavadul a tájba, amint a természetfilmek fogságban élt, majd visszaváditott ragadozói, vagy más állati filmhősök. Ma már nem lehet ilyesmiről ábrándozni: a kultúrtáj, a művelt földek, éppen elég nehezen viselik a vadak kártevését. Hogy jönne ehhez egy „szabad” háziállat? Még azt sem mondhatjuk, hogy rossz korban született: bármely korábbi korban egy pillanat alatt eltűnt volna a tájból, a ragadozókat megelőzve, valamely rátermett és ügyes középkori erdőjáró vagy földművelő ember megoldotta volna általa a családjának legalább egy hónapnyi szerény, de ízletes táplálékát.

A tájban bolyongva, meglátták a két víz közötti távoli töltésen imbolygó, mégis nyugodtan járó borjút. Arra vették az irányt. Közeledvén, látták, ahogy lassan haladva, le-lehajolgatva legelészik a töltés gyenge, tél végi fűvéből. Valóban nem volt beteg, csak erőtlen. Távcsővel szemügyre vévén, maga is belátta, ahogy kirajzolódnak bordái, oldala horpadt, combjai szálkásak, egyáltalán: éves szürke borjúhoz képest, nagyon gyengének tűnt. Leginkább valami aszkéta jutott az eszébe, ez viszont nem önként, ember módjára, valami nemes célért vállalta ezt az életmódot. Akkor már szinte találkozott a tekintete az övével, még a távcsőben is, amikor az visszanézett rá a nagy fekete, még mindig megcsillanó szemével. Ismerte ezt a nézést: „érdekesnek és jóra valónak talállak, de ne közelíts!”. Bár ez a tekintet leginkább a nagy és óvatos, borjaikat óvó tehenektől volt ismerős számára, most mégis hasonló érzései támadtak. Úgy tűnt, hogy bár araszolva, de mégis egyre közelebb kerültek az állathoz, s az annál többször tekintett vissza rájuk. Nem akart menekülni, hiszen hacsak távolról szemlélhette is a többieket, de az elmúlt időszakban is látta, hogy a gulyához időnként hozzátartoztak az emberek, s éppen ez az autó is. Mégis félszeg maradt, ősi génjei ébren tartották az óvatosságát: lassan, araszolva haladt a keskeny töltésen, már nem legelészett, még hátranézett olykor, de haladt, mint aki rájött, hogy nem jó helyen jár, ezért aztán igyekezett távolodni. Majd visszatér ide valamikor. Ezen a keskeny töltésen úgyszólván járnak a többiek. Éppen ezért szeretett errefelé legelészni: ezt saját felfedezésének tartotta. Bár veszélyesnek vélhette, mert nagyon keskeny volt, balra a tó, jobbra lapályos vízfolyás, ezért veszély esetén csak ezen menekülhetett, s nemigen lett volna ereje elfutni a nyílt rétre.

Tibor félt attól, hogyha netán sebeznek a borjút, az esetleg belelépne a tóba. Kérte barátját, hogy itt még ne lőjön. Ezért lassan terelték. Fájó volt látni, ahogy egyre csak halad a végzete, a tó szegélye felé, ahol egy száraz talajú bozótos kezdődik. A vadászatokon megtapasztalt cserkelés és a lövés lehetőségének izgalma helyett, most

kimondatlanul, szinte már arra vágyott, hogy az állat egyszer csak, valami csoda folytán új életerőt mutat, megugrik, aztán tovaszalad, és ők mindahányan úgy ítélik, hogy egyelőre el van rendezve a dolog. Aztán mégis belátta, hogy már ez a nagyon szelíd „üldözés” is terhére volt a szerencsétlennek. Amikor már csak mintegy hatvan méterre voltak tőle, lassú, óvatos mozgással kiszállt a terepjáróból. Akkor rájött, hogy a cserkelő botját nem hozta magával. A terepjáró platójáról leemelt egy egyszerű ásót. Tett néhány lépést, letámasztotta azt, és kissé megrogyva, a rövid nyelének végén megtámasztott kezére helyezte a puskáját, esélyt adva egy pontos lövéshez. Egy ilyen állat megérdemli a tisztességet, a hirtelen véget. Számkivetett volt, meglehet, de ezért nem hagyományosan kiválasztott: így úszta meg a kiválasztás tortúráját és a vágóhídra terelést. Végtere is a mai napig magányosan, de szabadon élte életét. Amikor az lelépett a töltésről, a száraz bozótosba igyekezett húzódni, éppen visszafordította a fejét és ránézett a nagy fekete szemével: eldördült a végzetes lövés, éppen a két szemé közé. Hál’istennek, menten összerogyott és elszállt belőle az élet.

Ezúttal is helyben zsigerelték Lacikával. Tibor nagy igyekezettel még elvitte a zsigerek egy részét egy közeli leshez, szintén sakálok végett, miközben ők igyekeztek minél több hasznos dolgot nyerni a szerencsétlen borjúról: meglepő volt, hogy a belsőségei, a tüdeje, mája szép és egészséges volt, de egy féléves állatról is éppen annyi hús származhatott volna, mint erről, amelyik egy évet élt.

Még aznap, a legnagyobb fazékban elkezdte főzni a húsos csontokból, sok hagymával és zöldségekkel az erőteljes alaplevet. Aztán erőlevest készített a nyesedékekből darált húsból és az alapléből.

Másnap a hagyományörzők borjúmájás pástétomot ettek piritóssal, miután erőlevest következett húsgombóccal, amit vadas marha követett szeletelt zsemlegombóccal.

Az erős emberek, miután még a délelőtti folyamán elfogyasztották a szervezők által hazulról hozott jókora húsos szalonnáikat és kolbászaikat, azokból is erőt nyerve, hatalmas rönköket, gerendákat és nagy, súlyos köveket dobáltak messzire, kamiont húztak, a helyiek nagy ujjongása közepette. Félő volt, hogy ezek az erős fiatal emberek elégedettek lesznek-e az ebéddel? De aztán a hatalmas ifjú bikák, nem csak fáradtságuk okán, de talán éppen a Hugi galuskájával tálalt, tejszínes, mustáros marhatokány elfogyasztása miatt is, valamennyien pihegve és a karosszékekben elégedetten elernyedve fejezték ki elégedettségüket a nappal.

Mindaz, amit különböző társaságok dicsértek, abból a borjúból való volt. Teljesítheti-e méltóbb módon az élete küldetését egy számkivetett magyar szürke borjú?